

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

КАФЕДРА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Сучасна психіатрична пропедевтика

Освітній рівень	<u>II (магістерського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
Галузь знань	<u>C Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>C4 Психологія</u> (код й найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Клінічна психологія</u>

Розробник: Світлана ПОЛШКОВА, д. мед. наук, професор кафедри клінічної психології

Робоча програма затверджена
на засіданні кафедри

клінічної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри


(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Клінічна психологія

Гарант ОП

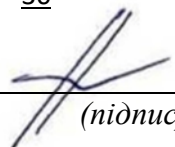

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти
протокол № 5 від 30 червня

2025 року

Голова РЯВО


(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітнього компонента «Сучасна психіатрична пропедевтика» розроблена на основі методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітнього компоненту, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітнього компонента «Сучасна психіатрична пропедевтика» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Клінічна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія.

Статус освітнього компонента – обов’язкова.

Обсяг освітнього компонента – 4 кредити ЄКТС.

Семестровий контроль – екзамен

Мета та завдання освітнього компонента

Навчальна дисципліна спрямована на формування базових знань про психічні розлади, їх клінічні прояви, принципи психіатричної діагностики та міждисциплінарної взаємодії у сфері психічного здоров’я. Курс охоплює основи психопатології, структуру психічного статусу, класифікаційні підходи (DSM-5-TR, ICD-11), диференційну діагностику основних психічних розладів, принципи клінічного інтерв’ю та первинної оцінки психічного стану. Особлива увага приділяється ролі психолога в системі психіатричної допомоги, межах компетенції, етичним аспектам роботи та розпізнаванню станів, що потребують невідкладного втручання.

Дисципліна формує клінічне мислення, здатність розпізнавати психопатологічні симптоми, аналізувати структуру розладу та орієнтуватися у маршрутизації пацієнтів.

Мета дисципліни

Сформувати у здобувачів системне уявлення про основи сучасної психіатрії та психопатології, навчити розпізнавати ключові психопатологічні симптоми і синдроми, здійснювати первинну психологічну оцінку психічного стану та правильно визначати межі професійної компетенції психолога у взаємодії з психіатричною службою.

Завдання дисципліни

1. Ознайомити з основними поняттями психіатричної пропедевтики та психопатології.
2. Сформувати навички аналізу психічного статусу пацієнта.
3. Навчити розпізнавати психопатологічні симптоми (порушення мислення, сприймання, емоцій, волі, свідомості тощо).
4. Розглянути структуру основних психічних синдромів.
5. Ознайомити з сучасними класифікаціями психічних розладів (ICD-11, DSM-5-TR).
6. Навчити здійснювати первинну диференційну оцінку психічного стану.
7. Сформувати розуміння показів до невідкладної психіатричної допомоги.
8. Розвинути навички професійної комунікації у мультидисциплінарній команді.
9. Сформувати етичну позицію психолога у роботі з пацієнтами з психічними розладами.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компоненту

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК1	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у сфері клінічної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	
ЗК 1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 6	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
Фахові компетентності	
СК 8	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК 9	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК 15. СК 17.	Демонструвати розуміння закономірностей функціонування психіки у нормі та патології у контексті визначення та розв'язання професійних завдань.

	Вміти встановлювати та підтримувати фахову взаємодію з представниками суміжних спеціальностей (лікарями, соціальними працівниками, соціальними педагогами то о).
--	--

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компоненту

Код	Програмні результати
ПР 1	Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР8	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР9	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР10	Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
ПР11	Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
	ПР, визначені Інститутом:
ПР13	Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, намагатися застосовувати їх при розв'язанні фахових завдань, надавати поради щодо забезпечення якості клініко-психологічних послуг.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Структура освітнього компонента

№	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			
				Лекції	Прак.	Інд.к.	С.р.
1	Предмет і завдання психіатричної пропедевтики	9	2	2			7
2	Історія розвитку психіатрії та сучасні класифікації	9	2	2			7
3	Методи клінічного обстеження в психіатрії	9	2	2			7

4	Порушення свідомості та орієнтування	9	2	2			7
5	Порушення сприймання	9	2	2			7
6	Порушення мислення	11	4	2	2		7
7	Порушення емоційної сфери	9	2	2			7
8	Порушення волі та потягів	11	4	2	2		7
9	Порушення пам'яті та інтелекту	9	2	2			7
10	Невротичні та стрес-асоційовані розлади	9	2	2			7
11	Психотичні розлади	9	2	2			7
12	Розлади особистості та поведінкові порушення	11	4	2	2		7
13	Межі компетенції психолога та взаємодія з психіатричною службою	6	4	2		2	2
Всього годин		120	34	26	6	2	86

Зміст освітнього компонента

Тема 1. Предмет і завдання психіатричної пропедевтики

Поняття пропедевтики в психіатрії. Місце дисципліни в системі підготовки психолога та фахівця з ментального здоров'я. Основні категорії психіатрії: норма, патологія, психічний розлад, психічне здоров'я. Принципи біопсихосоціальної моделі.

Тема 2. Історія розвитку психіатрії та сучасні класифікації

Етапи становлення психіатрії: від ізоляційної моделі до доказової медицини. Антипсихіатричний рух. Сучасні класифікації психічних розладів: ICD-11 та DSM-5-TR. Принципи діагностичної систематизації.

Тема 3. Методи клінічного обстеження в психіатрії

Структура психіатричного інтерв'ю. Збір анамнезу (життєвий, сімейний, соматичний, психічний). Поняття психічного статусу. Спостереження як клінічний метод. Етичні аспекти збору інформації.

Тема 4. Порушення свідомості та орієнтування

Ясність свідомості, її рівні та патологічні зміни. Делірій, сутінкові стани, оглушення. Порушення орієнтування у часі, просторі та власній особистості. Диференціація органічних та психогенних станів.

Тема 5. Порушення сприймання

Люзії, галюцинації, псевдогалюцинації. Сенсорні та когнітивні механізми викривлення сприймання. Галюцинаторно-маячні синдроми. Диференціація психотичних і непсихотичних феноменів.

Тема 6. Порушення мислення

Формальні та змістові розлади мислення. Прискорення, загальмованість, розірваність мислення. Маячні ідеї, надцінні ідеї, обсесії. Логіка клінічної оцінки мисленневих порушень.

Тема 7. Порушення емоційної сфери

Афекти, настрій, емоційна регуляція. Депресивні, тривожні, дисфоричні, маніакальні стани. Емоційна лабільність, притуплення, амбівалентність. Психопатологія афективних розладів.

Тема 8. Порушення волі та потягів

Гіпобулія, абулія, імпульсивність. Порушення інстинктів і потягів (харчові, сексуальні, агресивні). Адиктивна поведінка як межовий феномен між психологією і психіатрією.

Тема 9. Порушення пам'яті та інтелекту

Амнезії, гіпомнезії, парамнезії. Когнітивні порушення. Дементні та псевдодементні стани. Роль нейропсихологічної оцінки у психіатричній практиці.

Тема 10. Невротичні та стрес-асоційовані розлади

Тривожні розлади, фобії, обсесивно-компульсивні прояви, ПТСР. Поняття неврозу в сучасній психіатрії. Межі між психологічною адаптацією та клінічним розладом.

Тема 11. Психотичні розлади

Шизофренічний спектр, гострі психотичні стани. Позитивна та негативна симптоматика. Клінічна картина психозу. Ознаки невідкладних станів.

Тема 12. Розлади особистості та поведінкові порушення

Кластерний підхід (А, В, С). Пограничні, нарцисичні, дисоціальні риси. Диференціація характерологічних особливостей і патологій. Роль психолога у роботі з розладами особистості.

Тема 13. Межі компетенції психолога та взаємодія з психіатричною службою

Показання до консультації психіатра. Алгоритм дій при суїцидальному ризику та психотичних станах. Етичні принципи роботи з пацієнтами з психічними розладами. Мультидисциплінарна взаємодія в системі охорони психічного здоров'я.

Практичні завдання до тем курсу

Тема 6. Порушення мислення

Практичне завдання: Клінічний аналіз мисленнєвих розладів

Формат: письмовий аналіз кейсу.

Кейс (фрагмент висловлювань пацієнта):

«Вони все зчитують через телевізор. Сигнали передаються хвилями. Я це зрозумів, бо коли думаю про певні речі — одразу з'являється реклама. Це не випадково. Мене спеціально перевіряють».

Під час розмови пацієнт переходить з теми на тему, відповіді фрагментарні, асоціації віддалені, логічний зв'язок періодично втрачається.

Завдання:

1. Визначити, які формальні порушення мислення присутні (якщо є).
2. Визначити змістові порушення мислення.
3. Диференціювати: маячні ідеї, надцінні ідеї чи помилкові судження.
4. Вказати можливі клінічні синдроми.
5. Сформулювати короткий висновок про необхідність психіатричної консультації.

Оцінюється:

- точність термінології;
- логіка клінічного мислення;
- здатність до диференційної оцінки.

Тема 8. Порушення волі та потягів

Практичне завдання: Аналіз вольових та імпульсивних порушень

Формат: письмова робота (1–2 сторінки).

Кейс:

Чоловік 28 років. Останні пів року перестав працювати, більшість часу проводить удома. Скаржиться на «відсутність сил щось починати». При цьому періодично здійснює раптові імпульсивні покупки, витрачає значні кошти, після чого шкодує. Родичі відзначають різкі зміни активності — від повної бездіяльності до коротких періодів збудження.

Завдання:

1. Визначити, які порушення вольової сфери спостерігаються (гіпобулія, абулія, імпульсивність тощо).
2. Проаналізувати можливі варіанти психопатологічного контексту (афективний розлад, розлад особистості тощо).
3. Вказати, які додаткові питання слід поставити під час інтерв'ю.
4. Окреслити межі компетенції психолога у цьому випадку.

Оцінюється:

- здатність розрізняти дефіцит волі та імпульсивність;
- клінічна обґрунтованість припущень;
- розуміння маршрутизації.

Тема 12. Розлади особистості та поведінкові порушення

Практичне завдання: Диференціація рис і розладу особистості

Формат: аналітична таблиця + короткий висновок.

Кейс:

Жінка 34 років. Часті конфлікти в колективі. Болісно реагує на критику, схильна до ідеалізації та різкого знецінення людей. Відчуває страх покинутості, періодично демонструє самопошкоджувальну поведінку після сварок. Настрій нестабільний.

Завдання:

1. Визначити, до якого кластеру розладів особистості можуть належати описані прояви.
2. Провести диференціацію:
 - риса характеру;
 - акцентуація;
 - розлад особистості.
3. Вказати критерії, які свідчать про клінічний рівень порушення.

4. Сформулювати рекомендації щодо подальших дій (психотерапія, психіатрична оцінка, кризова допомога).

Оцінюється:

- правильність кластерного аналізу;
- розуміння критеріїв стійкості, тотальності та дезадаптації;
- здатність відмежувати психіатричну патологію від психологічних труднощів.

Завдання для самостійної роботи (зорієнтовані на самоконтроль, окремо не оцінюються)

1. Теоретичні основи

1. У чому полягає різниця між психологічним симптомом і психопатологічним синдромом?
2. Які принципи лежать в основі клініко-психопатологічного методу?
3. Чим відрізняється норма від субклінічного стану та клінічного розладу?
4. Які етичні межі психолога в системі психіатричної допомоги?

2. Психопатологічна симптоматика

5. Які основні види порушень свідомості та чим вони диференціюються?
6. Як відрізнити ілюзії від галюцинацій?
7. Які формальні та змістові порушення мислення існують?
8. Чим маячні ідеї відрізняються від надцінних?
9. Які критерії дозволяють відмежувати тривожний стан від тривожного розладу?
10. Як диференціювати депресивний афект від реактивної смутку?
11. Які ознаки вказують на патологію пам'яті, а не на вікові зміни?
12. Які типи порушень волі виокремлюють у психіатрії?

3. Синдромологія

13. Які основні психопатологічні синдроми виділяють у клінічній практиці?
14. Які симптоми входять до структури депресивного синдрому?
15. Які критерії маніакального синдрому?
16. Які ознаки психотичного рівня порушень?
17. Чим невротичний рівень відрізняється від психотичного?

4. Клінічне мислення та діагностика

18. Які етапи психіатричного інтерв'ю є обов'язковими?
19. Які питання дозволяють оцінити суїцидальний ризик?
20. Як оцінити критичність пацієнта до власного стану?
21. Які ознаки потребують негайної маршрутизації до психіатра?
22. Які фактори слід враховувати під час диференційної діагностики?

5. Професійна рефлексія

23. Які симптоми можуть маскуватися під соматичні скарги?
24. Як уникнути гіпердіагностики в роботі психолога?
25. Які власні когнітивні упередження можуть впливати на клінічну оцінку?

26. Як підтримувати професійну дистанцію під час роботи з пацієнтами з тяжкою психопатологією?
27. Які знання з пропедевтики є критично важливими для практичного психолога?

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: комп'ютерні (комп'ютери, планшети).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (операційні системи, драйвери), освітні та комунікативні платформи.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (26 год.), практичних (6 год.) та практичних контактних занять (2 год.), організації самостійної роботи студентів (86 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання індивідуальних практичних завдань).

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Індивідуальна практична робота: спрямована на набуття навичок до самостійної дослідної роботи по тематиці курсу; сприяє закріпленню теоретичного матеріалу та науково-творчим розвідкам з вмінням надавати аналіз з зазначеної проблематики.

Практичні завдання : спрямовані на здатність використовувати отримані знання при розв'язанні практичних кейсів. Максимальна оцінка -20 балів за виконання кожного практичного завдання.

Практичні заняття : спрямовані на обговорення важливих проблем практичного спрямування та набуття відповідних навичок по тематиці курсу. Проводяться у форматі групового обговорення та дискусії

Самостійна робота: спрямована на самостійне опрацювання та закріплення теоретичного матеріалу по тематиці курсу.

Виконання умов академічної дисципліни – оцінюється присутність на заняттях, вчасне виконання практичних завдань, участь у дискусіях на практичних заняттях. Максимальна оцінка -20 балів

Форма підсумкового семестрового контролю – залік проводиться в тестовому форматі. Максимальна сума балів за тести – 40 балів.

Тестове завдання включає двадцять тестових запитань, відповідно до яких здобувач можете отримати по два бали за кожен правильну відповідь. Максимальна оцінка за виконання тестового завдання – 40 балів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні завдання	20	40
Виконання умов академічної дисципліни	20	20
Залік	40	40
		100

Умова допуску до заліку: мінімальна кількість балів при виконанні умов академічної дисципліни – 34 бали

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

6. ПРИКЛАД ПІДСУМКОВОГО ТЕСТУ

Тест 1. Базові поняття психопатології (одна правильна відповідь)

- До формальних порушень мислення належить:
 - Маячні ідеї
 - Резонерство

- C. Депресивні переконання
- D. Надцінні ідеї
- 2. Галюцинації — це:
 - A. Викривлене сприйняття реального об'єкта
 - B. Уявлення, що виникають перед сном
 - C. Сприйняття без реального подразника
 - D. Помилки пам'яті
- 3. Ознакою психотичного рівня порушень є:
 - A. Збережена критика
 - B. Повна дезорієнтація
 - C. Часткове зниження настрою
 - D. Усвідомлення патологічності симптомів
- 4. Анедонія — це:
 - A. Підвищена збудливість
 - B. Втрата здатності відчувати задоволення
 - C. Порушення пам'яті
 - D. Надмірна тривожність

Ключ: 1–B, 2–C, 3–B, 4–B

Тест 2. Диференційна діагностика (одна правильна відповідь)

- 1. Відмінністю маячної ідеї від надцінної є:
 - A. Її емоційна насиченість
 - B. Логічність викладу
 - C. Некоригованість та відсутність критики
 - D. Зв'язок з особистим досвідом
- 2. Делірій характеризується:
 - A. Стабільним настроєм
 - B. Порушенням свідомості та дезорієнтацією
 - C. Збереженою увагою
 - D. Відсутністю галюцинацій
- 3. Суїцидальний ризик підвищується за наявності:
 - A. Підтримки родини
 - B. Чітко сформульованого плану
 - C. Критичного ставлення до думок
 - D. Високої мотивації до лікування
- 4. Гіпобулія означає:
 - A. Надмірну активність
 - B. Ослаблення вольової активності
 - C. Порушення мислення
 - D. Підвищений настрій

Ключ: 1–C, 2–B, 3–B, 4–B

7. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ОСВОЄННЯ КУРСУ:

1. American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5-TR*. 5th ed., text rev. Washington, DC : American Psychiatric Publishing, 2022.
2. Gelder, M., Andreasen, N., Lopez-Ibor, J., Geddes, J. *New Oxford Textbook of Psychiatry*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2020.
3. Maruta, N. O., Pinchuk, I. Ya., Kozhyna, H. M. *Psychiatry*. Kyiv : Медицина, 2017.
4. Pinchuk, I. Ya., Maruta, N. O. *Clinical Psychiatry: Textbook*. Kyiv : ВСВ «Медицина», 2020.
5. Sadock, B. J., Sadock, V. A., Ruiz, P. *Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry*. 12th ed. Philadelphia : Wolters Kluwer, 2021.
6. Sims, A. *Sims' Symptoms in the Mind: An Introduction to Descriptive Psychopathology*. 6th ed. Edinburgh : Elsevier, 2018.
7. Stahl, S. M. *Prescriber's Guide: Stahl's Essential Psychopharmacology*. 7th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2020.
8. Stahl, S. M. *Stahl's Essential Psychopharmacology: Neuroscientific Basis and Practical Applications*. 5th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.
9. Trzepacz, P. T., Baker, R. W. *The Psychiatric Mental Status Examination*. Oxford : Oxford University Press, 1993.
10. World Health Organization. *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics (Version 2023)*. Geneva : WHO, 2023. URL: <https://icd.who.int>